

Till

kommunstyrelsen@upplands-bro.se

Naturskyddsföreningens svar på samråd om förslag till detaljplan för Ekhammars Gård KS 25/0449

Naturskyddsföreningen anser att hela projektet inklusive detaljplanen ska stoppas. Istället ska kommunen inrätta ett naturreservat av området inklusive det som återstår av Gröna Dalen, efter de exploateringar som sker och har skett. Naturreservat är den vanligaste skyddsformen vars syfte är att bevara värdefulla natur- och kulturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftsliv. Marken ägs av kommunen vilket gör att det är lätt att skapa ett naturreservat. Alternativt ska området detaljplaneläggas som stadsdelspark.

Området kring Kungsängens kyrka, Ekhammars gård och hembygdsgården beskrivs i tidigare utredningar som det sista sammanhängande uttrycket för Kungsängen som historiskt sockencentrum. Regeringen upphävde redan 1980 en tidigare stadsplan med motiveringen att exploatering skulle skada dessa värden. Regeringens stopp för stadsplanen innefattade nästan hela nuvarande planområde.

Den nu pågående exploateringen i närheten, vid Tibbleängen, finns inte med i vare sig Informationsbroschyren, plankartan eller i planbeskrivningen sid 26, fig. 9. Det ger det en helt felaktig bild av hur området runt den planerade bebyggelsen vid Ekhammars Gård ser ut. Vid Tibbleängen byggs nu 134 lägenheter och 45 kedjehus. Det återstår inte mycket annat än en smal passage i Gröna Dalen. Det duger inte som spridningskorridor för den biologiska mångfalden.

Medborgarnytta?

Planförslaget innebär att mark som idag är allmän parkmark tas i anspråk och omvandlas till privata villatomter. Ett gemensamt rekreations- och kulturmiljölandskap för alla kommuninvånare naggas i kanten till förmån för ett fåtal villaägare. Den samhällsnytta som några nya bostäder genererar står inte i proportion till det permanenta intrånget i ett av kommunens mest värdefulla gröna rum. Detta är också en rättvisefråga där 23 hus ställs mot allmänhetens tillgång till området.

Kommunens planeringsstrategi för innevarande mandatperiod anger att ett av de sju övergripande och långsiktiga målen är *Stärkt medborgarnytta*. Målen gäller för alla verksamheter och ska genomföra nämndernas mål och kommunens styrdokument. Ett naturreservat som alla kommuninnevånare kan nyttja är en mycket starkare medborgarnytta än de övriga sex långsiktiga målen tillsammans för ett fåtal medborgare.

Grönplanen

Upplands-Bro kommun Grönplan antogs 2008. Fokus i grönplanen ligger på kulturmiljö och landskapsbild, naturvärden och biologisk mångfald samt sociala värden och rekreation.

Området väster om Kungsängens Kyrka ingår i Gröna Dalen enligt Grönplanen. I nuvarande planbeskrivning anges att det området ligger utanför Gröna Dalen-området!

Grönplanen lyfter fram grönområdet kring Kungsängens kyrka som ett kommunalt intresse, viktigt för kulturmiljövården och viktigt att utveckla: "grönområdet kring Kungsängens kyrka berättar mycket om det "äldre Kungsängen" och är ett värdefullt komplement till tätortens parkmark."

Naturskyddsföreningen anser inte att bebyggelse är att utveckla området, snarare är det en inskränkning av allmänhetens möjlighet att vistas där. Odlingslotter kan vara ett lämpligt sätt att utnyttja området. Det är ett nyttjande som inte ödelägger varken de historiska, kulturella eller naturvärdena.

Grönplanen framhåller att Gröna Dalen är ett befintligt stråk att utveckla och förlänga. Det presenteras som ett väl använt rörelsestråk för fotgängare och cyklister och som ett kommunalt intresse för kulturmiljövården. Det är ett bostadsnära grönområde, är ett utmärkt område för att utveckla sociala värden och rekreation. Grönplanen framhåller att den kvaliteten bör bevaras. Trots den rekommendationen naggas och slukas området av exploatering.

Naturvärden

Området ska inte exploateras på grund av de höga naturvärdena. Naturvärdesbedömningen visar att området rymmer höga, påtagliga och vissa naturvärden, dvs naturvärdesklass 2,3 och 4. Enligt praxis rekommenderas att man i sin planering siktar på att bibehålla den totala arealen av områden med klass 3 och högre för att säkra ekologiska funktioner.

I Betydande Miljöpåverkan står att större delarna av klass 2-områdena kommer att bevaras.

Naturskyddsföreningen kan inte hålla med om den slutsatsen efter att ha studerat och jämfört kartorna i naturvärdesbedömningen och planbeskrivningen. En stor del av klass 2-områdena (område 3a och 3b) består av regionalt sällsynt naturtyp, är artrika med många naturvårdsarter. Klass 3-områdena (område 1, 2,5 och 6) är artrika med förväntad naturvårdsart och/eller viktigt för insekter bland annat pollinerare.

Att fastigheterna kan få restriktioner genom marklovsplikt är inte tillräckligt för att bevara de höga naturvärdena. Det är väl känt att just fragmentering är ett av de största hoten mot biologiska system.

Barnperspektiv och folkhälsa

Barnkonventionen är numera lag. Det innebär att tydligare hänsyn behöver tas till barns behov i den fysiska planeringen. Ur ett barnperspektiv är det viktigt att bevara och utveckla bostadsnära natur och lektytor. I Grönplanen anges hela Gröna Dalenstråket upp till E18 inklusive planområdet som utvecklingsområde som "grönya att utveckla som stadsdelspark".

Sid 6 i presentation av grönplanen del 1:

"Idag har den tätortsnära naturen ett stort värde både för enskilda personer och för samhället. Närheten till naturen har flera positiva effekter på folkhälsan. Om vi vill ha en nära relation till naturen även i framtiden krävs lättillgänglig natur, vilket ställer höga krav på genomtänkta grönstrukturplaner där naturmark tillmäts sitt rätta värde, även när andra markanvändningar konkurrerar."

Dagvattenhantering

Planområdet är inom Östra Mälarens vattenskyddsområde för ytvattentäkt, sekundär skyddszon, som omfattar ytvatten till vattenverken vid Görväln, Norsborg, Lovön och

Skytteholm. Tibbleviken är ett ESKO-område. I Betydande Miljöpåverkan hävdas att skyddszonen är stor och därför inte påverkar recipienten negativt. Naturskyddsföreningen hävdar det är fel eftersom det är samma recipient som avrinningsområdet från Brobäcken och samma problematik.

Löpande kontrollprogram

Kommunen bör ta ett helhetsgrepp över hela avrinningsområdet från Kungsängen till Brofjärden tillsammans med andra nyttjare av recipienten. Detta genom initiativ till ett **löpande kontrollprogram** på samma sätt som vi har föreslagit för Brobäckens avrinningsområde i Naturskyddsföreningens synpunkter på detaljplanen Bro Torg KS 24/0566 2026-02-23. *Problematiken och recipienten är samma som för Brobäckens avrinningsområde!* Det föreslagna kontrollprogrammet beskrivs i bilaga 1.

Naturskyddsföreningen Upplands-Bro

/Carin Enfors, ordförande

Carin Enfors, Ringuddsslingan 23, 197 91 Bro, Tel: 070-536 26 15, carin.enfors@telia.com

Bilaga 1.

Kontrollprogram för Brobäckens avrinningsområde

Naturskyddsföreningen hävdar att kommunen bör ta ett helhetsgrepp över Brobäckens avrinningsområde tillsammans med andra nyttjare av recipienten genom initiativ till ett **löpande kontrollprogram**.

Brobäcken är det största och sannolikt det mest förorenade avrinningsområdet i Upplands-Bro. I avrinningsområdet finns Ragn-Sells, Heidelbergs bergtäkt och NCC deponi, alla med avvattnings till samma bäckar. Nedströms Ragn-Sells verksamhet finns stora affärskomplex och Bro Park med dagvatten till båda bäckarna och längre ner dagvatten från Bro samhälle. Genom åren har det brunnit flera gånger på Högbytorp, hela Bro Centrum, i Skällsta industriområde. Hur mycket PFAS har använts och som har förorenat mark och vatten? Vad vet man om vattenkemi, biologi och sedimentens innehåll av föroreningar tex dioxiner, PAH, PFAS..... i Brobäcken?

Norrvatten och Stockholm Vatten och Avfall har påpekat att Högbytorp via Brobäcken är en viktig källa för förorening med PFAS (3%) (Källor till PFAS, massbalans för Östra Mälarens vattenskyddsområde, 2023).

Dagvatten är också en betydande källa för PFAS (Luleå Tekniska Universitet: Förekomst och koncentrationer av PFAS i vatten och bottensediment i urbana vattendrag påverkade av dagvatten.)

Forskning kring spridningen av PFAS via dagvatten visar att dagvattnet är en betydande transportväg för miljögiftet. (Luleå Tekniska Universitet: Förekomst och koncentrationer av PFAS i vatten och bottensediment i urbana vattendrag påverkade av dagvatten.) Dagvatten anses därför vara en betydande källa till dessa föroreningar. Studien understryker behovet av effektiva åtgärder för att hantera och minska PFAS-föroreningar från dagvatten i urbana miljöer. Kunskap om hur PFAS ska omhändertas saknas eller är i nuläget bristfälligt. Man vet dock att våtmarker och djupbäddar inte fångar upp PFAS.

Med denna komplexa föroreningsbild bör kommunen utföra en studie av Brobäckens inklusive Önsta- och Sättrabäckens vattenkvalitet. Studien ska göra en sammanställning av data om vattenkvalitet och utsläpp till recipienten, även historiskt, undersöka vattenkemi (näring, metaller, andra föroreningar även PFAS), biologi och sediment med flöden (det vill säga transport av föroreningar). Det ska vara underlag för ett fortsatt kontrollprogram. Man vet inget om eventuella lager av olika föroreningar i bäckarnas sediment som kan transporteras vidare ut i Brofjärden vid höga flöden. Att göra denna studie är inte minst nödvändig för att klargöra riskerna för Görvälns vattenskyddsområde för två miljoner människor och ett viktigt reproduktionsområde för fisk. Naturskyddsföreningen vill därför också trycka på vikten av anpassning till ett förändrat klimat. Varmare perioder och skyfall kommer att bli vanligare.

Det Naturskyddsföreningen för fram är nödvändig kunskap för att kunna göra en seriös MKB för att belysa betydande miljöpåverkan av vattendragen. Det gäller såväl kommunens olika projekt i Bro som Ragn Sells för Högbytorp och Norrvattens behov av kunskap om vattenskyddsområdet. Dessa projekt bör samordnas.

Nu pågår att antal projekt i Bro området som kommer att påverka dagvatten där varje projekt i sig oftast bedöms ha en ringa effekt på vattendragen.

Det har identifierats möjliga kumulativa effekter av flera pågående och planerade projekt i Bro tätort, men ofta hävdas att "dessa anses inte direkt belasta detta specifika projekt." Naturskyddsföreningen ifrågasätter varför just dessa projekt inte samlat belastar och bidrar till kumulativ effekt?

I Åtgärdsprogrammet för Broviken har de kumulativa effekterna utretts. Men åtgärdsprogrammet gäller endast Bro tätort. Dessutom gjordes provtagningarna 2021 innan PFAS-problemen fick uppmärksamhet.

Naturskyddsföreningen anser att den samlade hotbilden av de olika projekten som nämns tillsammans utgör betydande miljöpåverkan. Speciellt med focus på PFAS-problematiken.